

T.B.M.M.
CUMHURİYET HALK PARTİSİ
Grup Başkanlığı

Tarih : 04 Ocak 2021
Sayı : 1558

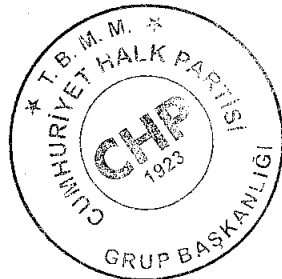
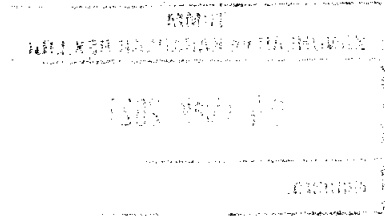
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

“Yükseköğretim Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi” gerekçesi ile birlikte ekte sunulmuştur.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Dr. Sibel ÖZDEMİR
İstanbul Milletvekili

TBMM BAŞKANLIĞI	
Tali Komisyon	
Esas Komisyon	Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor
Tarih : 06 Ocak 2021	Esas No: 2/3325

TBMM KANUNLAR ve KARARLAR BŞK.LİGİ
04 Ocak 2021
Numara:

TBMM GENEL EVRAK
04 Ocak 2021
No. 761437
EBYS'ye AKTARILMIŞTIR

GEREKÇE

Üniversite özerkliğinin öne çıkan en önemli göstergelerinden birisi üniversite öğretim elemanlarının kendi yöneticilerini ve özellikle rektörünü belirleme özgürlüğüdür. Ancak ülkemizde bugünkü rektör belirmeme düzenlemesi ile 12 Eylül 1980 askeri darbe dönemindeki rektör belirleme düzenlemesi arasında neredeyse hiçbir fark kalmamıştır. Rektör belirleme uygulamasının arkasındaki temel gaye; siyasi iktidara yakın kişileri üniversitelere yönetici olarak atamak, bilimsel özerkliği, bilimi ve bilim insanlarını baskı ve kontrol altına almak ve kadrolaşmak olmuştur. Bu uygulamaların neticesinde Türk üniversiteleri dünya sıralamalarında geriye düşmekte, üniversiteler bilim üretememekte ve nitelikli insan yetiştirememektedir.

Tarihsel olarak bakıldığında, 18 Haziran 1946'da Resmî Gazete'de yayınlanan 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu, rektörlerin seçimler görev başına gelmesini içermektedir.

MADDE 12: Rektör, Fakülte Profesörler Kurullarının bir arada yapacakları toplantıda iki yıl için, aylıklı ordinaryüs profesör veya profesörler arasından, sıra ile, her seçim döneminde başka bir fakülteden olmak üzere salt çoklukla seçilir.

12 Eylül 1980 askeri darbesinin ardından 1981 yılı 4 Kasım'ında kabul edilip 6 Kasım'da Resmî Gazete'de yayınlanan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile Yükseköğretim Kurulu (YÖK) kurulmuştur. YÖK'ü kuran kanun ile birlikte rektörlük seçimleri de kaldırılmıştır.

MADDE 13: Üniversite tüzelkişiliğinin temsilcisi olan rektör Yükseköğretim Kurulunun önereceği yükseköğretimden sonra en az on beş yıl başarılı hizmet vermiş tercihan devlet hizmetinde bulunmuş ikisi, üniversitelerde görevli profesörlerden olmak üzere dört kişi arasından Devlet Başkanınca beş yıl için atanır, önerilenler atanmadığı ve iki hafta içerisinde yeni adaylar gösterilmediği takdirde Devlet Başkanınca doğrudan atama yapılır.

7 Temmuz 1992'de Yükseköğretim Kanunu'nun rektörlük seçimlerini düzenleyen maddesinde değişiklik yapılmıştır. Değişiklikle rektörlük seçimleri geri gelirken, YÖK'ün ve Cumhurbaşkanının atama yetkisi korunmuştur.

2016'da 15 Temmuz darbe girişiminin ardından 20 Temmuz'da Olağanüstü Hal (OHAL) ilan edilmiştir. Rektör seçimlerinin kaldırılması da OHAL koşullarında gündeme gelmiştir. 29 Ekim 2016'da Resmî Gazete'de yayınlanan 676 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile kaldırılmıştır. Meclis'te muhalefetin itirazları üzerine geri çekilen madde KHK ile yürürlüğe girmiş oldu.

MADDE 85- 2547 sayılı Kanunun 13.maddesinin (a) fıkrasının birinci paragrafı aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. Devlet üniversitelerinde rektör Yükseköğretim Kurulu tarafından önerilecek, profesör olarak en az üç yıl görev yapmış üç aday arasından Cumhurbaşkanınca atanır. Bir aylık sürede önerilenlerden birisinin atanmaması ve Yükseköğretim Kurulu tarafından, iki hafta içinde yeni adaylar gösterilmemesi halinde Cumhurbaşkanınca doğrudan atama yapılır.

Dolayısıyla 12 Eylül askeri darbe döneminde rektör adayları için “on beş yıl hizmet” verme şartı konulurken, 2016’da bu süre “profesör olarak üç yıl görev yapma” şeklinde düzenlenmiştir. 1981’de YÖK, dört kişi öneriyordu, 2016’da bu sayı üçe indirilmiştir. 12 Eylül sonrasında rektörler beş yıl için atanıyordu. 2016’da bu süre dört yıl olarak belirlenmiştir. Yine 1981’de atamaları “Devlet Başkanı” yapıyordu, 2016’da “Cumhurbaşkanı” yapmaktadır. Bu karşılaştırmaya göre 12 Eylül askeri darbe sonrası ve 20 Temmuz darbesi sonrasında yapılan iki düzenleme arasında amaç olarak aslında hiçbir fark yoktur.

OHAL döneminde 676 sayılı KHK ile rektörlerin belirlenmesine ilişkin olarak getirilen ve rektörlerin temelde YÖK önerisi üzerine partili Cumhurbaşkanı tarafından atanmasına ilişkin düzenleme* 2 Temmuz 2018’de 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunun 13’üncü maddesinde yapılan değişiklikle bir kez daha düzenlenmiştir.

MADDE 13- a) Devlet ve vakıf üniversitelerine rektör, Cumhurbaşkanınca atanır. Vakıflarca kurulan üniversitelerde rektör ataması, mütevelli heyetinin teklifi üzerine yapılır. Rektör, üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsü tüzel kişiliğini temsil eder.

Rektör adaylarına ilişkin önceki düzenlemede olan “profesör akademik unvanına sahip kişiler arasından” ibaresi kaldırılmıştır. Dolayısıyla “rektör adayının profesör olması şartının düştüğü” yorumu bir süre basında ifade edilmiş, ancak 3 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde (CK) yapılan bir değişiklik ile bu eksik giderilmiş ve atama şartlarını düzenleyen 3. maddeye “(5) Rektörler, en az üç yıl profesörlük yapanlar arasından atanır” cümlesi eklenmiştir. Ancak daha sonraki süreçte maddede, 17 sayılı CK ile bir değişiklik daha yapılarak bu sefer “(5) Rektörler, profesörlük yapanlar arasından atanır.” düzenlemesi tercih edilmiş, 3 yıllık bir profesörlük tecrübesinden vaz geçilmiştir. Bu değişikliğin hemen sonrasında Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Rektörlüğü’ne iki ay önce profesörlük unvanını alan birisinin atanmış olması şahsa özel düzenleme yapıldığı intibasını ne yazık ki çok güçlü şekilde kuvvetlendirmiştir.

Hali hazırda rektör atamaları YÖK tarafından yapılan ilanlara gelen başvuruların kurum tarafından değerlendirmesi ve seçtiği üç adayı Cumhurbaşkanına önermesiyle gerçekleşiyor. Bir ay içinde önerilenlerden birinin atanmaması ve YÖK’ün iki hafta içinde yeni aday göstermemesi halinde Cumhurbaşkanı doğrudan atama yapıyor. Düzenlemenin üzerinden geçen yaklaşık iki yıllık süreçte, rektörler atamalarının doğrudan partili bir Cumhurbaşkanı tarafından yapılmasının üniversiteler ve ülkemizin bilimsel alandaki başarısı üzerinde ciddi zararları olmuştur. Son dönemde yapılan rektör atama süreçlerine ve atamalara bakıldığında, atanan rektörler maalesef yönetmeye talip oldukları üniversitelerin öncelikleri yerine kendilerini o makama atayanların önceliklerini ön plana aldıklarına şahit olunmaktadır.

Akdeniz Üniversitesi’nden **Prof.Dr. Engin Karadağ**’ın, *Higher Education* dergisinde yayımlanan makalesinde Türkiye’de üniversite rektörlerinin akademik profilleri ortaya konulmuştur. 127’si devlet ve 70’i vakıf olmak üzere 197 üniversitenin rektörlerini konu alan araştırma sonuçlarına göre, rektörlerden yüzde 23,8’inin Scopus ve yüzde 34,5’inin de WoS endeksindeki yayınlar içinde hiçbir makalesi bulunmamaktadır.

* Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Resmî Gazete 29.10.2016, sy. 29872.

Ayrıca yüzde ellisinin bu iki endekste yer alan makale sayısının ise beş ya da daha az olduğu tespit edilmiştir. 197 rektör arasında uluslararası yayını olmayan rektör sayısı 68, yayınlarına hiç atıf yapılmayan rektör sayısının ise 71 olduğu kaydedilmiştir. Daha önce akademik nitelikleri yüksek rektörlerce yönetilen üniversitelerin başına özellikle 2016 sonrasında düşük akademik nitelikli rektörler atandıktan sonra; ulusal ve uluslararası sıralamadaki başarılarının hızlı düşüşe uğradıkları da saptanmıştır. Araştırma sonucuna göre, bir rektör akademik anlamda ne kadar nitelikliyse üniversitenin performans ve başarısı da o kadar yükselmektedir.

Bilim Akademisi'nin yayınladığı raporlardan hareketle, üniversitelerin kendi rektörlerini uzlaşışla karar verdikleri usullere göre kendilerinin belirleyebilmesinin sağlanması ülkemizin bilimsel araştırma ve eğitimde önünün açılmasının sağlanması gerekmektedir. Üniversite özerkliği her üniversitenin kendi araştırma ve eğitim politikalarını, topluma yapacağı katkıları kendi gelenekleri ve imkânları çerçevesinde değerlendirmesi demektir. Esas mesele rektörün öğretim üyelerince seçim yoluyla veya mütevelli heyetinin seçimiyle gelmesi değildir. Bugün esas mesele, her bir üniversitenin kendi paydaşları tarafından şeffaf ve demokratik katılımcılık temelinde kendi rektörünü bulmakta söz sahibi olup olmamasıdır. Üniversitenin kendi organları tarafından, kendi usul ve geleneklerine göre bir değerlendirme ve arayışla uygun rektörün bulunması yerine rektör tayininin dışardan, merkezden ve sonuçta tek kişinin takdiri ile yapılması hiyerarşik düzen içinde üniversitenin de özerkliğini kaybetmesi demektir.

Tarihsel olarak siyasi gücü elinde tutanlar için çoğu zaman 'bilim' ve 'bilimsel bilgi' üreten kurum ve kuruluşlar, kontrol altında tutulması gereken bir tehdit olarak görülmüştür. Yüzyıllar süren mücadeleler sonucu bugüne taşınan akademik özerklik kavramı, bilimi ve bilim insanlarını siyasetin müdahalesinden korumaya yönelik oluşmuş kurumsal yapılardır. Fakat daha da önemlisi akademik özgürlük kavramı, içselleştirilmesi gereken bir teamüller bütünüdür. Siyasetin kontrolü altında bilim olmaz. Düşünce ve ifade özgürlüğünün kısıtlandığı bir ortamda toplumsal fayda üreten bilim yapılamaz. Özerk ve demokratik üniversite, soyut bir kavram olmanın ötesinde, üretken ve toplum yararına çalışan bir üniversitenin olmazsa olmaz koşuludur. Dolayısıyla her üniversite, araştırma ve eğitimde önceliklerine göre nasıl yönetileceğine ve kimlerin bunu en iyi yapacağına, kendi gelenekleri ve kendi yöntemleri çerçevesinde karar verebilmelidir.

Sağlam gelenekleri olmayan üniversiteler, elbette araştırma ve eğitim için iyi olanı değil kliklerin, hiziplerin veya cemaatlerin adaylarını seçmiş olabilirler. Ancak bu örnekler bütün üniversitelerin yöneticilerini seçmemeleri gerektiğini göstermez. Liyakat ilkesine dayanmayan seçimlerin kötü sonuç vereceğini gösterir. Gerek dünyada gerekse ülkemizde sağlam geleneği olan üniversiteler kendi yöneticilerini isabetle belirlemiş ve bu sayede saygın ve verimli kurumlar olarak gelişmelerini sürdürmüşlerdir.

Oysa merkezi otorite tarafından, ki ülkemizde yönetim şeklinin bir "tek adam düzeni" temelinde yapılandığı da dikkate alınarak, kurumun dışından ve uzağından, sonunda tek kişinin iradesi ile yapılan atamalar bütün kurumlarda kesinlikle tahribata yol açmaktadır. Bu uygulamadan en çok da köklü üniversiteler gibi ülkenin en gelişmiş kurumları zarar görmektedir. Çünkü merkezi otorite, kurumları ve kişileri değerlendiremez, onları tanımaz ya da kendi siyasi tercihlerine göre kendisine "itaat edecekleri" seçme riskini taşımaktadır. Yapılan atamaların da üniversite ve akademik hayat için en iyiler olmadığını yakın tarihimize göstermiştir.

MADDE GEREKÇELERİ

MADDE 1- Madde ile, öğretim elemanlarının kendi rektörlerini doğrudan kendilerinin belirleyebilmesi ve seçilen rektörlerin görev sürelerinin düzenlenmesi amaçlanmaktadır. Yapılacak olan bu düzenleme ile kimlerin bu görevi en iyi yapacağına, en liyakatli kişinin kim olduğuna ve her üniversitenin araştırma ve eğitimde önceliklerine göre nasıl yönetileceğine öğretim elemanlarının seçimle karar verebilmeleri sağlanmaktadır.

MADDE 2- Yürürlük maddesidir.

MADDE 3- Yürütme maddesidir.

YÜKSEKÖĞRETİM KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN TEKLİFİ

MADDE 1- 4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 13 üncü maddesinin (a) fıkrasının birinci paragrafı aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

“Devlet üniversitelerine rektör, öğretim elemanları tarafından seçilir. Vakıf üniversitelerinde rektör, mütevelli heyeti tarafından seçilir ve mütevelli heyetinin Yükseköğretim Kurulu’na teklifi ve Yükseköğretim Kurulu’nun onayıyla atanır. Rektörün görev süresi 4 yıldır. Süresi sona erenler aynı yöntemle yeniden atanabilirler. Ancak aynı Devlet üniversitesinde iki dönemden fazla rektörlük yapılamaz. Rektör, üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsü tüzel kişiliğini temsil eder.”

MADDE 2- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğü girer.

MADDE 3- Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.

